

A szentesi díszpolgárok életrajzai

Egy település, egy város kulturális arculatához – sok-sok más és talán fontosabb – tényező mellett hozzátartozik az is, kiket választ az idők folyamán díszpolgárává. Természetesen a díszpolgári cím adományozása egy életpálya, egy kimagasló teljesítményekben gazdag munkásság elismerése, ugyanakkor az is jellemző, hogy mely kor mit tart kiemelkedő teljesítménynek, elismerésre méltó életpályának, hogy a korszellem kit tart példamutató személyiségnek. Így aztán egy város díszpolgárainak névsora, a névsor időbeli alakulása nem csupán a személyes teljesítmények megbecsülésének tükröje, de benne van az adott település vezető grémiumának önszemlélete, benne van a korszak értékrendje, a kor politikáról, kultúráról, tudományról, munkáról, lokálpatriotizmusról vallott nézeteinek, egész szellemiségének megannyi jellegzetessége. Érdekes tehát a *Szentes város díszpolgárai 1881–2007* című, a tárgyhöz illően szép kivitelű életrajzi kötetet olyan szempontból is tanulmányozni, hogy ennek a dél-alföldi mezővárosnak – amely egyébként megyeszékhely is volt a XX. század derekán! – vezető testülete, tanácsa, önkormányzata az elmúlt mintegy százharminc év során miként tekintett önmagára és a korára – azzal, ahogyan és amiért díszpolgárokat avatott.

Szentes város képviselő-testülete első alkalommal 1881-ben adományozott díszpolgári címet, és pedig Horváth Gyula (1843–1897) ármentesítési kormánybiztosnak, amiért határozott intézkedéseivel megmentette a várost a Tisza pusztító áradásától. Íme, az első döntés mily jellemző a városra és a korra! Ismeretes, hogy a Tisza időről időre tragikus következményekkel járó árvizeket okozott az Alföldön; elegendő utalni az 1879. évi, Szeged városát csaknem teljesen romba döntő áradatra. Ismert történelmi tény az is, hogy az ármentesítési munkálatok, a gát- és töltésépítések egyik központja éppenséggel a kubikusairól is nevezetes Szentes volt. Vagyis Horváth Gyula elismerése kitűnően szemlélteti a dualizmuskori Alföld egyik legnagyobb kérdését, az árvízvédelem megoldására irányuló törekvéseket.

1881-től a legutóbbi időig, 2007-ig összesen harminckét személy – országos ismertségű notabilitás és helyi jelentőségű személyiség – kapta meg a Szentes város díszpolgára címet. Persze időben korántsem egyenletesen oszlottak meg a díjátadások, sokszor évtizedek teltek el két díszpolgári cím odaítélése között, sőt az adományozás feltételeiről szóló rendeletet csak 1975-ben alkotta meg az akkori városi tanács.

Nos, érdemes közelebbről szemügyre venni, hogy az 1881 és 2007 közötti évszázadban – mert hogy a második adományozás már 1905-ben, tehát a XX. században történt – kik kaptak díszpolgárságot Szentes városától. Az összesen 32 kitüntetett között találunk olyan közéleti nagyságokat, politikusokat, akiket számos magyarországi település választott díszpolgárul (Kossuth Lajos, Kossuth Ferenc, Apponyi Albert, Klebelsberg Kunó, Bethlen István). Nemkülönben politikatörténeti meghatározottságúnak tarthatjuk Gömbös Gyula, Bud János vagy Lázár Andor politikusok díszpolgárrá avatását. Az meg szintúgy politikai értelemben korjellemező, hogy

az 1940-es évek végén és az '50-es évek elején több egykori kubikus, földmunkás és munkásmozgalmi veterán részesült a kitüntető címben. A rendszerváltozás után viszont több egyházi személyiség, lelkész és 1956-os hős nyerte el a díszpolgárságot. Ilyen értelemben tehát szinte látványosan dokumentálható, hogy a különböző korok különböző értékeket preferálnak egy-egy kitüntetés, például a díszpolgári cím odaítélésekor. Megtalálható továbbá az elismertek között sok, a magyar kultúrában meghatározóan jelentősnek mondható, országos ismertségű nagyság (például Dorogi Zsigmond rádiós szerkesztő, Balázs Árpád zeneszerző, Tokácsli Lajos festőművész vagy Nagy János orgonaművész). Főltűnően számos orvos nyerte el a megtisztelő címet (Bugyi István, Zsoldos Ferenc, Csíky László), amire megint kézenfekvő a magyarázat: a sebészetéről messzi földön híres szentesi kórház gyógyító munkája. Nemkülönben lokális sajátosságra utal, hogy több kertészmérnök, mezőgazdasági szakember nyerte el a megtisztelő címet, ami annak a folyománya, hogy a város környékén igen fejlett a kertkultúra, a melegházi zöldségtermesztés, köszönhetően a termálvíz-kincsnek.

Az életrajzi gyűjtemény szerzője, Labádi Lajos – a Csongrád Megyei Levéltár Szentesi Fióklevéltárának igazgatója, számos helytörténeti mű összeállítója, írója, szerkesztője, a szentesi helyismereti kutatások megkerülhetetlen szakembere – sajátos műfajt választott kötete megalkotásakor. Nem életrajzi lexikont szerkesztett, hiszen nem pusztán egységesen fölépített szócikkek foglalják össze a díszpolgári cím birtokosának életpályáját, munkásságát; összetettebb, „körüljáróbb”, forrás-dokumentáció szempontjából autentikusabb, épp ezért az adott kort sokkal jobban megérző, árnyalatosabb portré megrajzolását lehetővé tevő formát választott. Valamennyi életrajzi cikk úgy kezdődik, ahogyan az életrajzi lexikonoké (név, születési és halálozási dátum, foglalkozás, fontos kitüntetések számbavétele), ezután kinél hosszabban, kinél rövidebben áttekinti a személyiség pályafutását, különös tekintettel munkássága szentesi vonatkozásaira. Csakhogy a szerzői szövegbe számos forrásközlést illeszt, korabeli dokumentumok sokaságát idézi (hivatalos okiratoktól a magánlevelekig), olyan passzusokat, amelyek szemléletesen alátámasztják az illető érdemeit, a maga szakterületén, illetve a városért végzett teljesítményét, azokat a szakmai-hivatásbeli és sok esetben emberi vonásokat plasztikusan fölmutató, ezekre jellemző idézeteket, amelyek csakugyan hiteles és emberközeli képet adnak a díjazottról. Ha fennmaradt, a szerző közli a díszpolgári oklevél vagy a korabeli laudáció szövegét is. A szöveges szemléltetés mellett fontos szerepe van a kötet dokumentatív képanyagának, a fotók és iratmásolatok többsége legtöbbször ugyancsak a szentesi vonatkozásokat, a díjazott és a város kapcsolatát dokumentálja.

Természetesen a szerző – mint jó levéltáros – azt és annyit közöl egy-egy személyiségről, amennyi forrás a rendelkezésére állt. Ilyenformán az életrajzi cikkek között föltűnő terjedelmi különbségek láthatók: amíg például Klebelsberg Kunót – aki köztudottan a legtöbbet tette az alföldi tanyasi oktatásért – tucatnyi oldalon méltatja, addig az '50-es években díszpolgárságot elnyerő munkásasszony portréja szükségképpen rövidebb. Valamennyi cikket irodalomjegyzék zár, itt megtalálhatók a kitüntetett művei (ha voltak ilyenek), illetve felsoroltnak a rá vonatkozó levéltári források és a róla szóló szakirodalom művei.

Labádi Lajos – tárgyához méltón szép kivitelű, keménytáblás – kötete a helyismereti, helytörténeti kutatás egyik sajátos témájú, ám föltöbb hasznos produk-

tuma. Hasznos, hiszen tükröt tart a XX. századi Szentes elé azzal, hogy számba veszi, kiket becsült meg a város díszpolgári ranggal. Sajátos is, hiszen nem egyszerűen adattár vagy életrajzi lexikon, de illusztratív „olvasókönyve”, szöveggyűjteménye Szentes város 1881–2007 közötti értéktudatának, önszemléletének, önbecsülésének. Annak is megbízható tükre, hogy az oly különböző korszakokban – a dualizmus korától a Horthy-korszakon és a szocializmus éráján át a rendszerváltozást követő évekig – miként becsülte meg jeles polgárait, szülőiteit a város. Tükre annak is, mely korban ki és miért volt elismerésre méltó. És ha az érdeklődő, lapozgató mindezen eltűnődik – már nem is helyismerettel foglalkozik, hanem a nemzet XX. századi történelmének dokumentumai fölött gondolkodik. Ilyen értelemben is, no meg metodikai szempontból is gondolatébresztő könyv a *Szentes város díszpolgárai 1881–2007*.

(Labádi Lajos: Szentes város díszpolgárai 1881–2007. Szentes, 2008. Szentes Város Önkormányzata, 280 p.)

Mezey László Miklós

A „Kettős kötődésű emberek” antológiája

„*Könyvtár, bölcselők, toll, szabadpalc...!*” Tatár Sándor Vörösmarty bordalára célzó „kordala” nosztalgikusan emlegeti, és elégikus–satirikus modorban hasonlítja össze a könyvek társaságában, lázas olvasásban eltöltött évek emlékét a mai klánharcok, a „morzsaharc”, a laptop szellemi sivatagával. Az ellentétben több van, mint két korszak minősítő szembeállítás, a fölkészülés izgalma és a beérkezés kiábrándultsága közötti különbség tudatosítása. A könyvtár a kiküzdött műveltséget jelképezi, mellőzése vagy pótlékokkal való helyettesítése szellemi szegényedést jelez, a henyesség, a kiüresedés veszélyére figyelmeztet.

Mezey László Miklós ötletes és hiánypótló összeállítása eszünkbe villantja, hány kitűnő irodalmár, művész és tudós töltötte vagy tölti polgári életét, prózaiban szólva, munkaidejét a könyvek és a könyvolvasók társaságában. Találomra kiragadott példaként utalok Várkonyi Nándorra, Csorba Győzőre, F. Csanak Dórára, Fodor Andrásra vagy Bertók Lászlóra és sok más nagyszerű társukra, akiket könyvtári hivatásuk és beavatottságuk saját életművük felépítésében és mások szakavatott támogatásában is magasra lendített. Csaknem minden olvasónak megvan a személyes emlékezetben őrzött képe a művelt, ügyes, sokoldalúan művelt könyvtárosról.

A *Madártávlat* című antológia olyan kettős kötődésű emberek szellemi portréját mutatja be, akik a könyvtárosi tevékenységgel szerves szimbiózisban irodalmi munkásságot is folytatnak, vállalják alkotói ambíciójukat és a publikálással járó nyilvános megmérettetést. A szerzők betűrendben követik egymást a jól áttekinthető szerkezetű, tipográfiaiailag is gondosan megtervezett kötetben. A névsor